

oppositum, inter quæ recitantur.

Primum est in lib. de substantia orbis, ubi inquit, & cum ignorauerunt quidam hoc esse de opinionibus Arist. dixerunt, ipsum f. Arist. non dicere causam agentem totum, sed tantum causam mouentem, & illud fuit valde absurdum, & non est dubium in hoc, quod agens ipsum est mouens ipsum, hæc Comm.

Ad hoc dicunt commentistæ, q̄ agens sumitur dupliciter.

Primo, proprie, & est illud, quod deducit rem ad esse, & est principium vnde motus, & ut sic, est causa distincta contra alia tria genera, & dicitur proprie causa efficiens.

Secundo, improprie & similitudinariè: & sic verificatur de materia, & forma, & sine. Nam ferrum efficit gladium durum, quoniam per ipsum gladius est durus, & anima facit animatum, & lucrum facit mercatorem.

Nam animatum est per animam, & mercator est propter lucrum, in proposito Commentator accipit agens, secundo modo, & non primo modo, quod patet ex eo quod dicit in quarto cæli, com. 1. Dicit enim quod res æternæ non habent agens, nisi secundum similitudinem, & si haberint ali quod quod est agens, non erit, nisi in quantum est forma illa & conferens ipsum.

Secundum est in 2. Metaph. com. 4. ubi inquit Com. omnia entia non acquirunt esse & veritatem nisi à prima causa.

Ad hoc dicunt commentistæ, sensum fuisse Com. quod cum prima causa continet motum primi cæli, est enim secundum Com. applicata primo cælo, ut declaratum est 5. conseruat primum cælum in esse, quia, ut inquit in li. de substantia orbis, si motus cæli destrueretur, cælum ipsum destrueretur, & si destrueretur motus primi cæli, destrueretur motus inferiorum orbium, ex consequenti mundus, ex quo verificatur, q̄ dator continuationis motus cæli, dat esse aliis entibus, quia est causa q̄ perseverent in esse, & ut sic dicuntur acquirere esse omnia entia à prima causa, non producti uè, sed conferenti uè, eo q̄ nisi continuaret motum cæli, omnia entia desinerent esse, & totaliter vniuersum destrueretur secundum opinionem Commentatoris, licet falsam, nõ ergo ex dicto allegato potest concludi Com. tenere, Deum esse causam verè productiuam omnium entium.

Alia solent dicta eius allegari in hoc proposito, quæ non sunt multum evidentiæ, ideo pertranso.

Quantum ad rei veritatem inuestigandum est, si aliqua ratione naturali efficaci potest probari, Deum esse causam productiuam omnium entium quocunque modo habeant esse & hic inuenio duas sententiæ.

Prima est B. T. cui concordat Scotus & Herue. isti tenent partem affirmatiuam. Alia est Gregorij, qui in 2. Sent. dist. 1. q. 2. art. 2. tenet partem negatiuam, intendens igitur sequi partem affirmatiuam formabo aliquas rationes & defensionem contra Grego. Deinde solum quædam argumenta, quæ videntur fauere parti negatiuæ.

Prima ratio, omne ens extra primum, dependet essentialiter à primo. Sed non dependeret à primo, nisi causaretur ab eo. Sed non causaretur à primo, nisi produceretur ab eo. Ergo omne ens extra primum producit à primo.

Prima propositio sic probatur, si aliquid aliud à primo non dependeret essentialiter ab eo, non esset pertinens ad vniuersum, quia vnitas vniuersi stat in hoc, q̄ omnia alia à primo habent ordinem ad primum, ex 12. Metaph. tex. 51. quicquid autem habet ordinem essentialem ad primum, dependet ab eo, ergo omne ens extra primum dependet essentialiter à primo.

Secunda autem propositio sic probatur, si non causaretur ab eo, à se & ex se esset necesse esse, ergo sibi non repugnaret esse quocunque alio circumscripto, etiam si circumfriberetur primum: & tunc sequitur, q̄ non penderet essentialiter à primo, quod cõtradicit primæ propositioni. Quod autem sequatur, patet, quia non repugnat rem esse, sine omni eo quod non est causa sua.

Huic rationi respondens Gregorius ubi 3. concedit primam & secundam propositionem, sed negat tertiam, s. Sed non causaretur ab eo, nisi produceretur.

Hanc negat & dicit, q̄ sufficit ut causetur ab eo, ut à fine, quod magis proprie dicitur esse ad primum, vel propter primum, quàm à primo.

Sed contra, concedit Gregorius omne ens esse dependens essentialiter à primo, & nõ esse necesse ex se, tunc sic, ergo est necesse esse ex alio, ex quo pendet, ergo non potest non esse ex alio, ergo in se consideratum potest non esse.

se, & hanc vltimam consequentiam sic probat. Quia in se consideratum circumscripto quocunque alio à quo pendet, vel potest non esse, vel non potest non esse. Patet diuisio, quoniam est per predicata contradictoria, ergo necesse est vnâ partem esse veram. Si conceditur prima pars, ergo est possibile non esse, & de omni tali cõcedit Greg. quod habet causam productiuam. Si conceditur secunda, ergo est necesse esse ex se, quod Greg. negat, & est falsum, quoniam ut probabitur 7. est tantum vnum necesse esse ex se, consequentia autem patet, quoniam idem est, non posse non esse, circumscripto quocunque à quo dependet, & non posse nõ esse ex se, sed necesse esse ex se, & non posse non esse ex se, qui potest, ergo Greg. non potest sustinere, Omne ens extra primum, dependere essentialiter à primo, & nõ causari effectiue ab eo.

Secunda ratio, quæ sumitur ab Herueo in secundo quodlibeto, in questione prima formatur sic: Omne quod fuit felicitum est non ens, est effectiue productum. Sed omnia præter primum principium & quod est vltimus finis omnium sibi derelicta, sunt non ens, ergo sunt effectiue producta à primo. Maior patet, quia si ex se est non ens, indiget causa qua ducatur ad esse, duci autem ad esse est productum.

Minor autem probatur. Quia si per impossibile remoueretur vltimus finis, aut aliqua remaneret entia, aut nõ, non potest dici primum, quia non dependerent essentialiter ab vltimo fine cuius oppositum probatum est in ratione precedenti, ergo secundum, & per consequens sibi derelicta sunt non entia.

Huic rationi respondet Greg. dicens, maiorem non esse veram q̄ equipolleat isti, Omne ens quod si aliud non esset ipsum nõ esset, est effectiue productum. Dicit quod hæc est vera, si illud aliud sit possibile non esse.

Nunc autem ipsum primum ad cuius non esse, quodlibet aliud non esset, non est possibile nõ esse, si verò illud aliud non sit possibile non esse, maior non habet evidentiam.

Sed Greg. non considerat totum secundum & processum Heruei, nam Herueus ubi 3. adducit hanc responsionem Grego. & declarat nullam esse ex veritate conditionalis, secundum quam procedere intendit Herueus in hac ratione.

Intendit enim q̄ dato q̄ sit impossibile, Deum non esse, & sit impossibile cælum & intelligentiam nõ esse, hæc tamen est vera. Si Deus non esset, cælum non esset, ex qua illatione manifestatur, q̄ si per impossibile, cælum relinqueretur sibi, esset non ens, ergo signum est, quod acquirere esse effectiue ab alio, vnde dicit Herueus & bene, q̄ responsio data à Greg. videtur procedere ex ignorantia logica.

Tertia ratio, quæ etiam est Heruei, Omne q̄ habet causam finalem, habet causam efficientem, quia causalitas finis est id, cuius gratia aliquid fit. Sed omne ens præter primum habet causam finalem, ex 12. Metaph. tex. 51. ergo, &c. Si igitur entia plura essent improducta, non omnia haberent causam finalem, quod repugnat Philosopho & veritati.

Huic rationi respondet Greg. q̄ habet minorem efficaciam, quàm præcedens, eo q̄ maior est falsa, & quod additur de causalitate causæ finalis, scilicet quod est id cuius gratia aliquid fit, est falsum.

Sed hæc responsio, est voluntaria & contra Philosophum. Constat enim q̄ in 5. Metaph. in c. de causa, designauit causam finalem ex hoc, q̄ est illud gratia cuius aliquid fit, ergo male dicit Greg. id esse falsum, secundum Philosophum. Tunc sic: Omne quod habet causam finalem, habet id cuius gratia factum est. Sed cælum & intelligentiam secundum te habent causam finalem, non solum quo ad motum, sed etiam quo ad esse ipsarum, quoniam dicit Greg. q̄ conceditur eas esse dependentes secundum esse à prima causa, ut à fine, ergo cælum & intelligentiam habent illud cuius gratia factæ sunt, & sic includunt causam productiuam ex eo, quod habent causam finalem.

Vltimò aduerte, q̄ licet contra hanc determinationem fiat plura argumenta, quæ videre poteris in Herueo in quolibet. 2. in q. 1. quæ videntur fundari in doctrina Philosophi, tamen nullum videtur difficilius, quàm illud quod fundatur in 2. Metaph. in tex. 4. ubi inquit Philosophus, Quare semper existentium principia esse verissima, necesse est, non enim quandoque vera, quandoque non vera, nec illis, causa aliqua ut sint, sed illa aliis, ex his vltimis verbis habetur, quod principia corporum caelestium, quæ sunt intelligentiæ, non habent causam aliquam ut sint, ergo non sunt producta à prima causa.

Ad hoc dicunt aliqui præcipue Io. Bach. in 2. Sent. dist. 1. quæst.